

צ'ל י ח ה ש נ י צ ח נ ו

את המשימה הקשה של פריצת ראש־גשר לגדה המערבית של תעלת סואץ, ביצעה אוגדה 143 בפיקודו של אלוף (מיל.) אריאל שרון. בדרך לכיבוש היעד נאלצו האוגדה ומפקדה להתמודד לא רק עם כוחות אויב עדיפים, אש תופת רצופה ותנאי־שטח קשים, אלא גם עם סידרת פקודות שרירותיות ומנותקות מהמציאות, שהנחיתה עליהם מיפקדת החזית

אלוף (מיל.) אריאל שרון

רביב. בשעה 7 בערב כבר נמצאו הכוחות בתנועה והחפ"ק הגיע לאיזור 'כישוף'. רק הדוברות להקמת הגשרים נתקעו בפקקים, בכבישים המוליכים לגיזרת הפעולה. עיכובים אלה – תולדת כישלונה המוחלט והנמשך של מיפקדת החזית בשליטה על התנועה בצירים – איימו להכשיל את מיבצע הצליחה יותר מכל הפרעה ושיבוש, שנגרמו בקרבות העקובים מדם עם האויב. הוריתי לקדם את 'התמסחים' – כלי־רכב אמפיביים המסוגלים לעבור בחולות שבצידי הכבישים, שאחרי השקתם חוברו לדוברות נושאות טנקים. קידומם הוא שאיפשר – ולמעשה, הציל – את מיבצע הצליחה.

משירדה החשיכה, כבר היה הקרב בעיצומו. חטיבה 14 בפיקודו של אל"מ אמנון רשף, תקפה צפונה לאחר שעברה והבטיחה את צומת 'עכביש־לקסיקון'. רק לאחר שכמחצית מהחטיבה נמצאה מצפון לצומת 'טרטור' –

בפיקודו של האלוף אברהם אדן, נועדה לנצל מיידית את ההצלחה, על־ידי מעבר דרך ראש־הגשר ופריצה לעומק השטח המצרי. זאת הייתה תוכנית הצליחה.

בבוקרו של יום ב', 15.10, כונסה בטאסה קבוצת הפקודות האוגדתית, ושם נתתי את פקודת המיבצע לצליחה, בה קבעתי כי איזור הצליחה יהיה דוור־סואר שבצפון האגם המר הגדול, וכי הצליחה תיעשה מן 'החצר', שהכיוונית שם לצורך זה עוד בהיותי אלוף הפיקוד. ערימת לבנים אדומות סימנו את הנקודה בה הוצרה והוכנה לפריצה סוללת העפר הענקית, שעמרמנו לכל אורך התעלה.

קרב הצליחה עד בוקר 16.10: הסיכוי לניצחון מכריע נוצר – ומוחזק

בשעה 5 אחה"צ, 15.10, נפתח הקרב בהתקפת הסחה של חטיבה 600, בפיקודו של אל"מ טוביה

קרב צליחת התעלה, מן הקרבות הקשים, המורכבים והמכריעים בתולדות צה"ל, בוצע על־ידי אוגדה 143, אוגדת מילואים עליה פיקדתי במלחמת יום הכיפורים. זאת הייתה הפעם השנייה, ובינתיים האחרונה, בתולדות צה"ל שהופעלה התקפת לילה יזומה במסגרת קרב משולב על־ידי אוגדה משוריית. התקפה קודמת מסוג זה בוצעה על־ידי אוגדה 38, גם כן בפיקודי, במלחמת ששת הימים ב־1967, בקרב באבו עגילה ובמיתחמי אום כתף, בסיני. בשני המקרים, היו אלה אוגדות של אנשי מילואים, שחרף מורכבות תוכנית הקרב והקשיים, גילו יכולת מיבצעית מעולה, דבקות במטרה ומילאו משימתם במלואה.

בתוכנית המיתקפה הפיקודית – מיבצע 'אבירי לב' – נועדה האוגדה להגיע לתעלה, לצלוח אותה וליצור ראש־גשר בצד המצרי ('ארץ גושן') ופרוזדור מאובטח ממזרח לתעלה. האוגדה,

טנק 'פטון' על דוברת 'תמסוזים' בדרך לגדה המערבית של התעלה

מספיק, בשלב הזה, הגם שלא אידאלי, והגעת הדוברות להקמת שני גשרים על־פי המתוכנן הייתה אפשרית ללא קשיים מיוחדים, לו רק עשתה מיפקדת החזית את המוטל עליה באורח נכון ונחוש. ב־16.10 עמדנו, במחיר אבידות כבדות, על סף השגת ניצחון מכריע על האויב המצרי המופתע. הסיכוי הוחמץ רק בגלל ההחלטה הבלתי־מוצדקת לקטיעת הצליחה, בתוספת גרירת רגליים גם ביום 17.10.

16.10 עד בוקר 18.10: יש גשר, הדוברות מוכנות, ואיש אינו עובר

במהלך יום ג', 16.10, המשיכו כוחות האוגדה באבטחת הפרוזדור ובהרחבת איזור הצליחה וראש־הגשר. כוח הטנקים של חיים ארז הרחיק כ־20 ק"מ מערבה והשמיד ארבעה בסיסי טילי קרקע־אוויר, קודם שחזר לראש־הגשר. בליל 17–16 באוקטובר קודמו על 'עכביש' (המנותק כביכול!) דוברות 'יוניפלוט'. סמוך לשעה 7 של בוקר 17.10 הוחל בהשקתן ובחיבורן לגשר – ומיד לאחר מכן נפתחה על איזור הצליחה הפגזה כבדה של כ־170 קני תותחים, שעתידיה להימשך ברציפות כמה יממות.

תקופת החדש תמה. החמירו גם התקפות האוויר המצריות, שהחלו עוד ביום הקודם. מעתה פעלו אנשי יחידות ההנדסה, וכל מי שנמצא ועבר באיזור הצליחה, תחת הפגזות קשות. עם זאת, יכולנו לדווח כי צפוי שהקמת הגשר תושלם עד 4 אחה"צ לערך (בפועל, היא הושלמה ב־4.30). בצהרי יום 17.10 הגיע שר הביטחון, משה דיין, לפגישה עם הרמטכ"ל, רב־אלוף דוד אלעזר, מפקד החזית, רב־אלוף חיים בר־לב, האלוף שמואל גונן ומפקדי האוגדות. הוא ביקש לקיים את הפגישה באיזור ה'חצר', אבל שוכנע לקיימה מאחור, ב'כישוף'. גם אני זומנתי לפגישה.

בנסיבות שנוצרו, הודעתי להם, התחייב הדבר והתבקש שעל אוגדת אדן, הממוקמת בסיני וממזרח לאוגדת, תוטל האחריות למזרח התעלה. בכך יתאפשר לאוגדתי להתבסס ממערב לתעלה בפרק־זמן הקצר בהרבה מזה, שיידרש למעבר האוגדה הנוספת. דיין תמך בהצעה, אך המפקדים הבכירים דחו אותה.

לחילופין, הצעתי לתגבר את הכוחות במערב התעלה ולהכפיפם לאדן, שיידרש ויוכל לפרוץ מיד מראש־הגשר, כאשר אני נשאר האחראי למזרח התעלה. דרך־פעולה זו, אותה כבר הצעתי קודם לכן, גם היא נדחתה. גם בשלב הקשה הזה טרם הבינו בפיקוד הדרום, שאין אפשרות להכריע על־ידי אוגדה אחת ושצריך לרכז לפחות שתי אוגדות באגרוף אחד, כפי שטענתי 24 שעות אחרי פרוץ המלחמה.

לאחר סיום הפגישה, דיין לבדו נלווה אלי ל'חצר' וחצה את התעלה. הרמטכ"ל ביקר לראשונה

אריאל שרון ושר הביטחון משה דיין בהפוגת קרבות

כולנו השתתפנו בלחימה ממש, מהחייל בטנק ובנגמש ועד לחפ"ק האוגדתי.

בסביבות 8 בבוקר של ה־16.10 כבשה חטיבה 14 את צומת 'טרטור'־לקסיקון, התקדמה ונערכה מצפון לו. במשך שעות הבוקר הספקנו להעביר 28 טנקים, זחל"מים וציוד נוסף ללא הפרעה מצד האויב. לפי התוכנית, נערכנו להזרמת כוחות נוספים ולפריצה מיידי מראש הגשר ואז, בשעה 11, נחתה עלינו מהלומה מפתיעה: בפקודת מיפקדת החזית נאסר עלינו להעביר למערב אפילו טנק או חייל אחד נוספים. "אתם מכותרים ומנותקים", אמרו לנו. מזה 11 שעות נמצאנו על גדת התעלה. אך מפקד החזית, אלוף הפיקוד והרמטכ"ל לא ירדו לשטח. אילו טרחו לעשות זאת, היו נוכחים לדעת כי איזור הצליחה וראש־הגשר לא כותרו, לא הותקפו ולא הופגזו.

במחיר האבידות הכבדות לא רק שביצענו את המשימה, אלא המצב שנוצר היה טוב מהמצופה. ציר 'טרטור' אמנם לא נפתח, אבל היה זה ציר מישני. כביש 'עכביש' המנותק כביכול, היה פתוח לתנועה מוגבלת ביום ובלתי־מוגבלת בלילה. הנוגע עליו כוחות, התמסחים והדוברות הפגיעות ופנו מאות פצועים. כל־ירכב קרביים וכל־ירכב מינהלתיים בעלי הנעה קדמית, נעו ללא הפרעה גם בצירים שמדרום ל'עכביש'.

'ניתוקנו', כמו 'פתיחת' כביש 'עכביש' יותר מאוחר, לא היו אמיתיים ונבעו מכך שאיש ממפקדת החזית לא ביקר בשטח. חרף כל הסברי, חזרו והשמיעו באוזני את הטענה: "אתה מכותר, אתה מכותר". יותר מאוחר למדתי שאותה בהלת שווא במיפקדת החזית ובמטכ"ל, גרמה להם אפילו לשקול את החזרת כוחותינו לגדה המזרחית.

הטענה של "המתנה לגשר" הייתה גם היא חסרת יסוד. דוברות התמסחים היו אמצעי גישור

לקסיקון, התברר שהיא מוקפת במיתחם מצרי, אשר בשעה 9 בערב לערך התעורר לחיים ופתח באש קטלנית. המערך המצרי החזק שבאיזור 'החוזה הסינית', שלט מקרוב על ציר 'טרטור' ומנע את פתיחתו.

בחסות הכוחות הלוחמים מצפון וממזרח, התקדמה על ציר 'עכביש' חטיבת הצנחנים בפיקודו של אל"מ דני מט, עם שני גדודים, דחוסים בזחל"מים שמעליהם סירות גומי הפוכות. היא המשיכה לצומת 'נחלה' ונכנסה ל'חצר'. אחר חצות הגיעו לשם גם התמסחים, טרקטורים והחפ"ק. הצנחנים נכנסו למים ובשעה 01:30 דיווחו: "אקפולקו" – אנחנו בגדה המערבית.

עד שעה 3 בלילה נערכו באיזור הצמחייה החקלאית הסבוכה שמעבר לתעלה, 700 צנחנים עם כ־500 כלי נ"ט נישאים. עד הבוקר היה רוחב ראש־הגשר 3 ק"מ. בינתיים נפרצה הסוללה והתמסחים הושקו וחוברו לשלוש דוברות. בשעה 7 בבוקר ה־16.10 החלו חוצים הטנקים הראשונים מחטיבה 421, בפיקודו של אל"מ חיים ארז.

במשך הלילה ראינו ושמענו את הבזקי והתפוצצויות הלחימה, והאזנו לדיווחים ברדיו. אולם רק משהאיר היום יכולנו להתבונן סביבנו. לעינינו נגלה המראה הנורא ביותר שראיתי מימי: מצפון וממזרח ל'חצר' היו מוטלים, מנופצים ושרופים, כחמישים טנקים וכמה כל־ירכב אחרים שלנו, ומסביבם כ־150 טנקים ומאות נגמ"שים ורכבים שונים של האויב. בכל־ירכב ולצידיהם היו מוטלים עשרות הרוגים, שלנו ושלהם, לעיתים ממש אלה ליד אלה, לוחם עם אויבו, קנה נוגע בקנה.

באותו לילה מר נפלו כ־200 מלוחמי האוגדה ומאות נפצעו. אבידות האויב היו כבדות בהרבה. היה זה אולי הקרב הקשה ביותר של צה"ל מעודו.

שבתי והסברתי שאין בכך כל צורך, וכי אני הוא המפקד במקום ואין גריש ממני לכל סיכון אמיתי לפרוודור. פניתי נפלו על אוזניים ערלות.

בצר לי, פניתי ישירות לשר הביטחון, שהיה היחיד אשר ביקר בחזית האוגדה מדי יום ולכן הכיר את המצב בה לאמיתו. פניתי למיפקדת הפיקוד הביאה לביטול הפקודה.

לאחר המלחמה הבעתי בפומבי את דעתי, שהיה עלי לסרב לבצע את הפקודה הזאת, ולשאת בתוצאות. הואשמתני ב"אידיאולוגיה של חוסר משמעת". אך ועדת אגרנט (ועדה ממלכתית

בראשותו של השופט העליון שמעון אגרנט, שחקרה את מחדלי מלחמת יום הכיפורים) פסקה, שהשקפתי במקרה זה עומדת בדרישות המשמעת הצבאית.

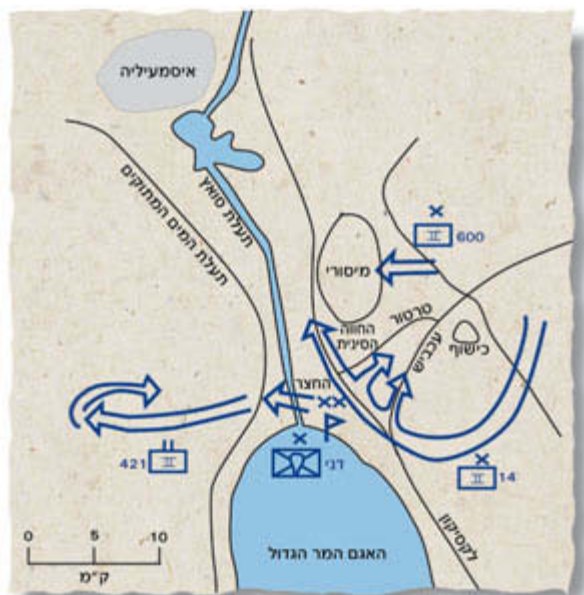
ככל שחולף הזמן רק גוברים בקרבי הזעם והכאב על מתן הפקודה המטופשת ההיא ועל עצמי, שצייתי במקום לסרב לה; כמו הכאב על הטנקיסטים האמיצים, שיצאו להתקפת התאבדות מיותרת ושנפלו בה.

מיום שיישי 19.10 ואילך, הרחבנו את ראש הגשר כלפי מערב ועד תעלת המים המתוקים, ההולכת מן הנילוס לאיסמעיליה. בקו זה, ובקו פחות או יותר מקביל ממזרח לתעלה, מצאה אותנו הפסקת האש. התארגנו ומנינו את הנופלים, והם היו רבים מאוד (קביעת מספרם המדויק הייתה משימה קשה, כיוון שיחידות רבות הוכפפו לאוגדה ויצאו ממנה תוך כדי הלחימה).

זו היתה מלחמה קשה. "מלחמתם של החיילים" – כיניתי אותה אז. קרב הצליחה היה ניצחונם הגדול של הכוחות הלוחמים בשדה, של כל האוגדות ובתוכם כ-24 אלף חיילי מילואים וסדיר, מכל החילות והזרועות: שריון, צנחנים, חי"ר, תותחנים, הנדסה, מודיעין, רפואה, תחזוקה, חיל אוויר ויחידות של חיל הים, שלחמו במסגרת אוגדה 143.

זה היה ניצחונם של הטנק, שהיה ויישאר נשק ההכרעה של צה"ל, כשהוא מופעל בקרב משולב עם כוחות אחרים. כל זאת, עליידי לוחמים שהאמינו וידעו שעליהם מוטלת האחריות לקיומה ולביטחונה של ישראל – ואין זולתם.

צליחת התעלה שינתה את פני המלחמה מתבוסה לניצחון, והיא שהביאה בסופו של דבר לחתימת הסכם השלום הראשון בין ישראל למדינה ערבית – מצריים.

מפת הצליחה של אוגדה 143

שמצפון לחווה הסינית, בנימוק שהדבר 'הכרחי' לשם הרחבת הפרוודור ואבטחתו.

היה זה נימוק חסר שחר. מערך 'מיסורי', אומנם המערך החזק, העמוק והמבוצר ביותר של הארמיה השנייה, לא סיכן את הפרוודור ואת התנועה בו. חטיבה 600 – העוצבה היחידה של האוגדה שנותרה במזרח, אחרי שחטיבה 14 חצתה את התעלה ב-19.10 ופעלה לכיוון איסמעיליה – כירסמה בהדרגה את 'מיסורי' ויכלה להמשיך בכך בלא להסתכן בהסתערות חטיבתית.

הדרך היעילה, והמעשית היחידה, למיטוט מלא של כל דרום ראש הגשר של הארמיה השנייה, ובכלל זה מערך 'מיסורי', הייתה התקדמות מהירה צפונה ממערב לתעלה, עד איסמעיליה ומצפון לה. אך השגותי המנומקות להימנעות מהסתערות על 'מיסורי' נדחו בכל הדרגים. בלית ברירה פקדתי על מח"ט 600, טוביה רביב, לצאת להתקפה.

צפיתי בהתקפה מן הגדה המערבית. הובטח לה סיוע אווירי מאסיבי, שלא ניתן. ראיתי את הטנקים מסתערים על מערך 'מיסורי' ומתפוצצים בזה אחר זה. חטיבה 600 יצאה להתקפה עם 40 טנקים, ואחריה נותרה עם 19 בלבד. היה זה קרב חסר ערך ואבוד מראש. בששת הימים האחרונים, ובשבוע שלפני כן, כוחותי נכנסו לא אחת, לפקודתי, לקרבות אכזריים ועקובים מדם, פשוטו כמשמעו, אבל נחוצים. ההסתערות על 'מיסורי' הייתה מיותרת ונבעה מאידיעה ואי-הבנה של המתרחש מלפנים בשדה הקרב.

מיפקדת החזית לא אמרה די, ופקדה עלי לשוב ולתקוף את 'מיסורי' עם מה שנותר מחטיבת טוביה; ואם עוצמתה חלשה מדי בעיני, עלי לתגבר בכוחות שיוסגו מן הגדה המערבית.

במערב התעלה רק כעבור יומיים, בצהרי יום ו', 19.10. מפקד החזית ואלוף הפיקוד לא ביקרו כלל בחזית האוגדה, בימי קרב הצליחה.

ב-17.10 בשעה 4:30 אחה"צ הושלם גשר הדוברות הראשון. במים נמצאו גם שתי דוברות תמסחים, ו'עכביש' כבר הוכרז רשמית כ"פתוח" עוד קודם לכן. אבל האיסור שהוטל עלי להעביר "אפילו טנק או חייל נוסף אחד" לא בוטל, ואף כוח אחר לא הגיע.

ב-11 בלילה החלה אוגדת אדן לחצות את התעלה מעל הדוברות. במשך כשבע שעות עמדו ללא שימוש הגשר הגמור ושתי דוברות התמסחים הגדולות (השלישית, הקטנה, נפגעה). מאז שנסתיימה העברת הכוח המשוריין של אדן וניתן היה להמשיך מיד בהעברה רצופה של כוחות נוספים, חלפו (מדויק יותר, בזבזו לריק) כ-35 שעות יקרות.

אוגדת אדן החלה בפריצה מראש הגשר רק בבוקר יום ה', 18.10. אבל עתה ניתקלה במיתחמים מצריים. במשך היום עלה בידה להתקדם רק כ-5 ק"מ מראש הגשר – במרחב שיומיים קודם לכן היה ריק מכוחות אויב, וחיים ארז פעל והעמיק בו כרצונו. הפריצה לעומק ולעורף המצרי התרחשה רק ב-19.10 – כלומר, כשלוש יממות מאוחר מדי. גם במועד מאוחר זה לא יכלו המצרים למנוע את כיתור הארמיה השלישית ואת התייצבותנו כמטחווי מהלומה מקהיר, אבל הסיכוי לסיים את המלחמה בניצחון אסטרטגי ישראלי – הוחמץ.

ביום 18.10 פתחה חטיבה 600 את ציר 'טרטור'. סגני, יעקב (ג'קי) אבן, קידם עליו את גשר הגלילים, אשר עד חצות ליל 19-18 באוקטובר, ותחת אש כבדה, הוכנס למים והוכן לשימוש. חטיבה 14 עם גדוד 'שקד' כבשה באותו יום את מיבני 'החווה הסינית', והמשיכה להתקדם צפונה. ממערב לה המשיכו הצנחנים וחטיבה 421 בהרחבת ראש הגשר כלפי צפון ומערב, כשהם תוקעים דגלי ישראל גדולים על כל רמפה מצרית שכבשו. המחשה זו של חדירתנו לעורף הארמיה השנייה, סייעה להחלשת ההתנגדות לכוחותינו הלוחצים ממזרח לתעלה.

19.10 עד הפסקת האש, ופרשת 'מיסורי'

כבר קודם לכן הגעתי למסקנה, שאת המאמץ העיקרי של צה"ל בארץ גושן יש להפנות צפונה, לעורף הארמיה השנייה, במקום דרומה ולעורף הארמיה השלישית. חזרתי ודרשתי לאפשר העברת כוחות נוספים של האוגדה ממזרח למערב, במועד מוקדם דיו לכיבוש איסמעיליה והתקדמות מצפון לה. דרישתי לא אושרה, והחל מה-18.10 פקדו הרמטכ"ל ומיפקדת הפיקוד לבצע התקפה חזיתית על מערך 'מיסורי'